

Anamneza — asociativ liberă. Metodă propusă de F. DE-UTSCH, inițiatorul medicinei psihosomatice, în care evenimentele ce pot căpăta o interpretare psihanalitică sînt cu rigurozitate reținute în cadrul anamnezei aplicate celui suferind de o afecțiune somatică. Această abordare a oferit o serie de demersuri utile pentru psihanaliză, în deschiderea sa către medicina psihosomatică.

METODA CONVORBIRII

Mai este cunoscută și sub denumirea de metoda conversației, a dialogului, a discuției, a întrebărilor și răspunsurilor (a negocierilor), cu nuanțe corespunzătoare utilizării ei. În general este cea mai cunoscută metodă de cunoaștere, prin care se obțin cele mai valoroase informații directe de la subiect. Deci, este și un procedeu de obținere a informațiilor despre o persoană, într-un scop determinat. Convorbirea este utilizată și în alte situații și științe (socio-umane și pozitive): în justiție, în medicină (în cadrul anamnezei), filozofie («dialogurile» lui Platon); să nu uităm celebra invitație a lui Socrates: «Vorbește ca să te cunosc».

Convorbirea a fost utilizată în psihologie de J. PIAGET (sub denumirea de metodă clinică). Ea se pretează la cercetări individuale și să nu uităm că ea stă la baza metodei de tratament în psihanaliză.

În psihologie și psihopatologie convorbirea este unul din cele mai importante elemente ale examenului psihologic. De cele mai multe ori, ea se desfășoară față în față: psiholog (examinator) și pacient (subiect), ceea ce ușurează observația și stabilirea contactului, determinînd o relație în care pacientul (subiectul) vine cu speranța vindecării sau ameliorării suferinței sale (sau a păsului), iar psihologul, cu competența și dorința de a-l ajuta.

Convorbirea trebuie să aibă un caracter confidențial și să se desfășoare într-o atmosferă liniștită, confortabilă, fără perturbări exterioare, să se creeze sentimentul de siguranță.

În timpul convorbirii se pot ivi 2 tipuri de excese:

- excese de prietenie pe care o arăți pacientului (subiectului, copilului), avînd ca efect scăderea importanței pe care relația cu psihologul o are în ochii lui;
- lipsa totală de aderare afectivă.

Convorbirea, solicitînd din partea subiectului răspunsuri, atitudini, modalități de a le exprima, organizează interesul și determină concentrarea în vederea exprimării opiniei, a modului de a gândi. Gîndind, în genere, în propoziții foarte eliptic formulate, convorbirea pune în acțiune mecanismele intelectuale, dar și cele spontane de exprimare a ideilor.

În ciuda caracterului empiric, nesistematizat, a dificultăților de cantificare și standardizare, precum și a puter-
nicului grad de subiectivitate pe care îl presupune, convorbirea este totuși metoda cea mai răspîdită, rezultatele ei fiind adesea considerate criteriu de verificare al altor metode. Rezultatele metodei depind în mare măsură de măiestria celui care o aplică, întrucît în ciuda aparențelor, convorbirea nu este o metodă la îndemîna oricui, ea presupunînd unele aptitudini și o îndelungată experiență.

Convorbirea constituie fără îndoială, spune R. MEILL (Manuel du diagnostic psychologique, Paris, PUF, 1964), metoda psihologică cea mai complicată și cea mai dificil de însușit, presupunînd «o mare experiență și numeroase cunoștințe». După opinia lui J. PIAGET, ea este atît de dificilă, încît «presupune cel puțin unul sau doi ani de antrenamente». Utilizarea acesteia cere două calități principale:

- «să știi să observi»;
- «să știi să cauți ceva precis».

Clasificare în funcție de anumite criterii:

- A — după metoda utilizată;
- B — după numărul participanților.

După metoda utilizată convorbirea liberă se centrează pe o anumită temă. Acest tip de convorbire este greu cantificabilă, dar permite sondaje subtile și complexe. Metoda lui J. PIAGET, denumită convorbirea clinică, pornește de la convorbirea liberă. El a alcătuit un sistem de lucru fin organizat, prin intermediul vorbirii clinice; a elaborat o tipologie prealabilă a răspunsurilor posibile, tipologie ce servește la clasificarea lor. Făcînd comparația între metoda experimentală a testelor, cea a observației «pure», și

metoda clinică, el ajunge la caracterizarea acesteia din urmă astfel: «Examenul clinic — spune el — participă la experiment, în sensul că clinicianul își pune problema, face ipoteze, face să varieze condițiile de joc și, în fine, controlează fiecare din ipotezele sale, în contact cu reacțiile provocate prin conversație. Dar examenul clinic are ceva și din observația directă, în sensul că un bun clinician se lasă dirijat dirijînd și ține cont de întregul context mintal, în loc de a fi victima «erorilor sistematice», așa cum adesea este cazul cu experimentatorul pur». (P. Fraisse et Piaget J., *Traité de psychologie expérimentale*, I, Paris, 1963).

«Asemenea metodă clinică se folosește astăzi sub forma și numele de «metoda convorbirilor»... «metoda clinică» și duce spre cunoașterea atît a individului, cît și a generalului; ea nu este rezervată numai pentru uzul psihologiei «individuale» (V. Pavelcu — *Drama psihologiei*, Ed. Științifică, Buc., 1965, pag. 239).

«Vechii clinicieni, spune AUGUSTE TOURNAY (*Règles de vie pour la santé in Traité de psychologie appliquée*, I, PUF, 1958), știau, stînd la marginea patului, să ridice fișa pentru a citi vîrsta, profesia și locul de origine al bolnavului, a cărui biotipologie ei o sesizau de la prima vedere. Apoi, ascultîndu-l vorbind, se informau de mediul familial și social, de gusturile, comportamentul caracterial. După aceea, ei avansau în anchetă și examen pentru a ajunge la diagnosticul acestui caz individual»

A. OMBREDANE observă că «metoda clinică» este mai dificilă în cazurile normale, unde o trăsătură sau o aptitudine este departe de a avea relevanța și reliefurile ce-l au simptomele bolii. Dar procesul este identic. (Farerge J. M., *Méthodes statistiques en psychologie appliquée*, PUF, 2 vol., 1963).

Aprecierea personalității, după manifestările acesteia, evaluarea psihologică intuitivă reprezintă, după expresia lui OMBREDANE, «mecanismul intelectual al proiecției». Subiectivitatea psihologului se proiectează asupra personalității subiectului studiat. Putem cădea ușor în ceea ce J. Piaget numește «sofismul psihologului»: «atribuirea către subiect a unei structuri care îi depășește nivelul și este relativ la acela al observatorului».

În cadrul convorbirii libere se pot delimita clinic două tipuri de convorbiri:

- diagnostică;
- terapeutică.

Această distincție este formală uneori, în funcție de scop. În funcție de frecvență și natura intervențiilor psihologului, convorbirea poate fi:

- activă,
- pasivă.

După motivația sa, pacientul comunică mai mult sau mai puțin liber, referitor la dificultățile sale. În cazul unui pacient motivat, cele mai multe informații pot fi obținute doar prin simpla ascultare (convorbire pasivă). Atunci când însă pacientul nu este suficient de motivat sau este obligat de o altă persoană să-și expună dificultățile, intervențiile psihologului (examinatorului) sînt frecvente și variate (convorbire activă).

Desfășurarea convorbirii este influențată de o serie de factori printre care un rol important îi revine psihologului, pacientului (subiectului) și mediului ambiant. Pacientul cu care se poartă convorbirea prezintă o anumită simptomatologie, are o anumită structură caracterială, un anumit nivel de instrucție și educație, poate necesita o intervenție de urgență. Aceste elemente pot determina felul în care este abordată convorbirea, cît și atitudinea psihologului. Psihologul aduce în convorbire competența, modul de comportament, receptivitatea, experiența.

Convorbirea semidirijată (ghidată sau centrată). Psihologul își propune în prealabil să atingă anumite obiective precise, pe care însă nu le epuizează în convorbire în ordinea strictă. Este important ca planul convorbirii să fie cît mai complet epuizat.

Este un fel sau o variantă de **cercetare clinică-biografică**, o «**conversație biografică**» care permite să se colecteze date în legătură cu grijile, temerile, nevoile, doleanțele, așteptările, interesele, scopurile, aptitudinile, stilul de viață, condițiile de muncă, concepția de viață, în genere, permite o informare largă asupra personalității.

Se poate contura un **set de principii** ale metodei convorbirii (mai mult cu referință clinică), astfel:

Psihologul trebuie să trateze tot ce se poate spune într-o convorbire ca un element inseparabil de contextul său (al examinării);

Psihologul trebuie să fie atent nu numai la conținutul manifestat al convorbirii, ci și la ceea ce el ascunde; în consecință, psihologul trebuie să fie atent și la ceea ce ar putea să se ascundă din cele relatate de subiect:

a) nimic din ceea ce este spus de subiect nu trebuie considerat fals aprioric;

b) nu trebuie să se considere din tot ceea ce spune subiectul ca fiind la același nivel psihologic.

Psihologul trebuie să fie atent la ceea ce nu vrea să spună subiectul și la ceea ce nu poate spune dacă este ajutat;

Psihologul trebuie să considere ceea ce i se spune de către subiect, nu ca un lucru definitiv în sine, ci uneori ca niște indicii, urmărind ca să descopere ceva în ele;

Psihologul trebuie să situeze problema subiectului în contextul ei social:

a) este limpede că însăși convorbirea este un context social (să nu determinăm noi orientarea afectivă a subiectului);

b) să existe un climat în care să nu se fi rezolvat toate problemele;

c) să avem grijă să nu influențăm poziția respectivă a subiectului.

Se poate **modela un plan de convorbire** cu subiectul, astfel:

Numele, prenumele, vârsta, studii, starea civilă, profesiunea, locul de reședință.

Simptomele pe care le acuză subiectul (se notează exact spusele subiectului, păstrându-se terminologia folosită de el în ghilimele sau subliniată).

Prima copilărie (pînă la intrarea în școală)

— Care au fost relațiile subiectului cu familia (separat cu mama, tata, frați, surori mai mici sau mai mari; cîți frați și cîte surori au fost, al cîtelea este subiectul; ce diferență de vîrstă este între fratele imediat mai mare și fratele mai mic);

— Dacă subiectul își amintește întîmplări neplăcute: accidente, sperieturi, lovituri, căderi de la înălțime, atacuri de animale, certuri între părinți; dacă familia este organizată sau reorganizată, dacă domină relații bune între membrii ei;

• — Descrierea situației de familie, se începe cu precizarea profesiunilor mamei și tatălui, se indică dacă subiectul a fost copil natural, adoptat, dacă a trăit în familie de părinți divorțați, cu unul din părinți, dacă a avut frați sau surori vitregi, cum s-a înțeles cu aceștia;

— Comportarea: dacă a fost copil vioi sau liniștit, dacă a prezentat exagerări într-un sens sau altul; dacă îi place societatea de aceeași vîrstă, a copiilor mai mici sau a oamenilor maturi; dacă visează urît noaptea; dacă se speria ușor; dacă a fost cuprins în grădiniță sau a trăit în

prima copilărie în familie; cum s-a adaptat la colectivul organizat de copii;

— Situația economică a familiei; dacă a trebuit să muncească înainte de intrarea în școală; dacă a suferit lipsuri materiale.

Vârsta școlară

— Cum s-a adaptat la specificul vieții de școală; dacă a luat premii; dacă a învățat bine, dacă înțelege ușor; dacă a rămas repetent, dacă a avut randament școlar în unii ani față de alții; dacă a fost elev bun pînă la un punct și apoi nu a mai putut face față școlii; dacă această situație a apărut dintr-un motiv cunoscut, accident, boală, situație familială, schimbarea școlii etc.

Convorbirea reflexivă. Într-un fel similară cu convorbirea dinamică, constă în incitarea subiectului de a formula cu voce tare tot ce gîndește în timp ce efectuează o activitate sau rezolvă o problemă. Convorbirea reflexivă poate pune în evidență aspecte ale strategiilor gîndirii subiectului testat.

Convorbirea dirijată sau structurată. Se caracterizează prin faptul că are la bază un plan de întrebări identice ce se dau în aceeași ordine tuturor subiecților cu care se lucrează. În fapt astfel de convorbire este un fel de chestionar oral. CHAPPAL și LINDEMAN au încercat cantificări ale convorbirilor prin evaluarea timpului de vorbire (a se vedea convorbirile telefonice, interceptii electronice, codificări).

Convorbirea de grup. În cadrul acestei categorii se pot semnala (GOGUELIN) două direcții ale circulației informației în diferite tipuri de convorbiri de grup.

Convorbirea anchetă. În cadrul acestei convorbiri informația este radială, dinspre subiecții examinați spre psiholog; se deosebește de ancheta propriu-zisă prin faptul că presupune prezența fizică a psihologului și a celui supus psihodiagnosticării în același timp, pe cînd în anchetă de obicei, acești 2 factori nu se întîlnesc direct, ci doar prin foaia de anchetă.

Convorbirea pornește de la psiholog (de la cel ce face psihodiagnoza) spre grupul de subiecți supuși cercetării. Instrucțiunile, necesar la începutul oricărui fel de psihodiagnoză, reprezintă o astfel de circulație a informațiilor radiale:

— Dacă a avut condiții materiale pentru a învăța (se repetă același lucru pentru liceu, se notează cu atenție schimbările survenite înspre rău sau înspre bine, îndeosebi dacă au fost conflicte pe parcurs cu părinții, cu profesorii,

cu colegii sau din motive sentimentale, dacă a suportat ușor criza pubertară (12÷14 ani).

Viața profesională.

— Dacă face meseria, profesia pentru care s-a pregătit; dacă nu, de ce? dacă este superior sau inferior pregătirii sale (postul); dacă și-a terminat pregătirea într-un anumit domeniu; care sînt relațiile în mediul profesional; cum se înțelege cu șefii, cu colegii; dacă se pregătește profesional paralel cu munca; ce planuri de viitor are și în general tot ce spune subiectul spontan în legătură cu profesiunea.

Viața familială.

— Cum se înțelege cu soțul (soția), cu părinții (socrii); cu copiii; dacă a avut traume psihice din cauza lor; dacă le produce neplăceri; vîrsta soțului etc.

Convorbirea dinamică. Cu aceasta operează mai mult psihanaliztii; constă în faptul că psihologul prezintă o temă, o problemă, un incident și apoi lasă subiectul (studentul) să vorbească liber fără întrerupere. În astfel de situații are loc un proces de proiectare ce dezvăluie atitudini, conflicte, sentimente, prejudecăți etc. Psihologul intervine în final pentru a elucida unele probleme în care i se pare că nu este deplin lămurit. La baza acestui tip de convorbire stă ideea deblocării complexelor și a barajelor psihice.

Dinamica în psihologie este și o teorie care caută să explice comportamentul prin interacțiunea unor forțe interne ca: pulsiuni, trebuințe, motive, dorințe; aceste forțe ar constitui sursa dinamogenă, energetică a comportamentului. O teorie psihodinamică este a lui K. LEWIN, care utilizează conceptul de trebuință. Trebuințele inițiază surse de energie spre acțiune și sînt legate de obiecte din mediu care pot avea valențe (semnificații) pozitive sau negative.

DUNLAR și WATMAN descriu mai multe scheme de convorbiri cu răspunsuri delimitate și dirijate:

a) Cînd psihologul se adresează subiecților (de ex. 5) cu o singură problemă, iar aceștia iau cuvîntul pe rînd, dînd răspunsuri care se cotează (răspunsurile sînt influențate de antevorbitori — 2 — 3 — 4); cel mai avantajat este ultimul (al 4-lea); dar primul se află într-o situație de disconfort psihic mai accentuat.

b) Psihologul, care e și pe post de animator, trebuie să solicite răspunsurile celor pasivi la toate întrebările. Există o tipologie a comunicațiilor răspunsurilor (cercetările sînt restrînse).

Convorbirea liberă de grup. Subiecții discută între ei și psihologul ascultă și asistă nedirijînd discuția, doar inter-

vine. Acest tip de convorbire este util în **diagnosticul creativității**, al caracteristicilor gândirii, al stilului vorbirii etc. În aceste convorbiri psihologul este un animator abil.

În contextul convorbirilor de grup s-a dezvoltat mișcarea psihologistă denumită «**BRAINSTORMING**» (CH. CLARK — «**BRAINSTORMING**» — Paris, 1962) inițiată de A. S. OSBORN, precum și o disciplină nouă, numită «**dialogologia**», punându-se sub observație convorbirile din timpul congreselor și consfătuirilor internaționale (prin filmare și înregistrare sonoră).

Limitele convorbirii. Se știe că există o corelație foarte strânsă între capacitatea de a vorbi și trăsăturile caracteriale, subiecții timizi fiind dezavantajați.

Dispoziția de moment joacă un rol important în antrenarea într-o convorbire.

Prin convorbiri, subiectul poate să crească sau să diminueze validitatea testelor.

Din punct de vedere didactico-pedagogic, metoda convorbirii este în același timp una din metodele principale de predare în învățământ, folosită însă în raport cu capacitatea de asimilare a copiilor.

Prin metoda convorbirii (conversației), cunoștințele se transmit oarecum indirect, în condițiile unei activități mințale mai intense a copiilor. Transmiterea de informații și cunoștințe în predare, în acest caz, ia forma unui dialog între pedagog (educator — învățător — profesor) și copil. Acest **dialog** este însă bine pregătit, dirijat cu atenție de către pedagog, care cu ajutorul întrebărilor, stimulează gândirea copiilor (elevilor), le orientează atenția spre alte puncte ale problemei, a căror înțelegere se urmărește în predare.

Este o metodă care, bine aplicată, înlesnește de către copii găsirea unor soluții noi în probleme, generalizarea unor fapte, extragerea unor concluzii, descoperirea unor reguli.

Din punct de vedere psihologic convorbirea permite:

- dobândirea de cunoștințe în mod activ;
- participarea nemijlocită la ceea ce este nou;
- stimulează atenția fără încordare prea mare;
- stimulează funcțiile operative ale gândirii;
- capacitatea de reținere durabilă a cunoștințelor;
- aplicarea practică facilă a cunoștințelor;
- găsirea unor căi noi de căutare activă și personală a soluțiilor;
- satisfacții personale și antrenament logic.